

Restytucja państwowości chorwackiej. Determinanty i uwarunkowania

Istotą niniejszej rozprawy jest ogląd i analiza okoliczności przywracania Chorwacji samodzielnego bytu państwowego, ze szczególnym uwzględnieniem wejścia Republiki do struktur międzynarodowych.

Przemiany polityczne w Chorwacji, z powodu wielu uwarunkowań historycznych, światopoglądowych, związanych z rolą diaspory itp., musiały przebiegać dwuetapowo. Pierwszy krok stanowiło odzyskanie niepodległości, co nie mogło w warunkach przyfrontowych iść w parze z implementacją zasad systemu demokratycznego. Na właściwą transformację trzeba było czekać przez całą dekadę, rozpoczętą pod znakiem ostrożnych reform wprowadzanych pod presją zarówno opinii międzynarodowej, jak i postulatów części społeczeństwa dążącej do wpisania się ojczyzny w nurt europejski.

Wśród licznych pytań badawczych, na jakie stara się odpowiedzieć Autor, znajduje się między innymi problem, czy bardziej tolerancyjne podejście władz Federacji do kwestii narodowych, zezwolenie na swobodniejsze artykułowanie tożsamości historyczno-kulturowej, wyznaniowej czy też odrębności języka wpłynęłoby na ograniczenie chorwackich postaw ksenofobicznych i dążeń do secesji. Ważne miejsce zajmuje w tym kontekście zmaganie się elit chorwackich z procesem emancypacji narodowej, pozostającej w sprzeczności z przedsięwzięciami unitarystycznymi i centralistycznymi.

Głównym celem dysertacji jest prezentacja, przegląd i analiza zdarzeń oraz postaw indywidualnych i zbiorowych, jak również przyczyn, które – odwrotnie niż w sąsiedniej Słowenii – spowalniały proces zbliżania się do agregacji regionalnych, a także do integracji o charakterze kontynentalnym i globalnym.

W sposób zobiektywizowany Autor przedstawia trud odbudowy, a jednocześnie stara się dotrzeć do przyczyn patologii w pierwszych latach niepodległości, próbuje poniekąd wbrew chorwackiej narracji wskazywać na elementy niwelowania mechanizmów animozji z Serbami (tak na obszarze własnym, jak i względem sąsiedniego państwa oraz jednej z trzech składowych struktury bośniackiej).

Główny nacisk położono na przedstawienie w układzie chronologiczno-problemowym ostatniego ćwierćwiecza, tj. okresu lat 1980-2013: od odejścia Tity, poprzez kryzys Federacji, polityczno-militarne aspekty wojny domowej, zakończonej pokojową reintegracją Wschodniej Sławonii, okrawków Baranii i Śremu, wychodzenie z izolacji za sprawą zmiany kursu dokonanej przez następców Tudjmana, aż do znalezienia się w stawce 28 państw unijnych.

Poniekąd z polskiej perspektywy pochyła się przedkładający rozprawę nad wymuszoną przez sytuację w Europie ugodą Cvetković–Maček, pangermańską Banowiną,

nieudany, traumatyczny dla innych nacji Niezależnym Państwem Chorwackim z fobiami jego decydentów, rasistowskimi ustawami, obozami koncentracyjnymi, itp.

Po segmencie wprowadzającym, dokumentującym dawne zależności Chorwacji od Węgrów, Wenecji i Austriaków, opieranie się potędze osmańskiej, po 1866 r. w monarchii dualistycznej, przywołano dzieje Państwa SHS, później Królestwa Karadjodjevićów z jego profrancuską orientacją obronną i próbami ułożenia relacji ościennych, a także brzemieniami w skutki konfliktami i rozdarciemi wewnętrznymi.

Ważne miejsce w analizie zajmują następstwa kwietniowej (1941) agresji na Jugosławię, opowiedzenie się Chorwacji po stronie państw Osi, nieudana próba odnowy narodowej pod Pavelicem, postawy faszystowskie ze wszystkimi tego faktu konsekwencjami, chociaż nie brakowało i przeciwników reżimu. Dla zrozumienia syndromu własni bałkańskich podjęto problematykę fałszów ideologicznych i dekretowanej jedności w ładzie ludowym, której hasła nie były jednak w stanie przestonąć głębokich sprzeczności i uzasadnić represji w stosunku do uczestników Chorwackiej Wiosny czy też Ruchu Masowego (Maspok) na rzecz zmian.

Odniesiono się również do przebiegu konfliktu zbrojnego lat 1991-1995, z udziałem postaw patriotycznych z jednej strony, z drugiej zaś zakusów inkorporacji ziem zamieszkałych przez żywioł chorwacki na terenie Bośni i Hercegowiny, w tym działań zbrojnych. Poddano ocenie „demokrację” pierwszego prezydenta wolnej Chorwacji, przedstawiono jednocześnie zręby organizacji wewnętrznej, scenę partyjną, ekstremizmy, których symbolem było powołanie Chorwackiej Republiki Herceg-Bośni, a także trudności w ułożeniu stosunków regionalnych.

Prześledzenie meandrów ładu politycznego, koncepcji nierzadko wątpliwych, jak chociażby w przedmiocie modelu gospodarczego, stanowi w studium punkt wyjścia dla przedstawienia ewolucji myśli konstytucyjnej i wynikającego z jej litery porządku formalno-prawnego, przede wszystkim zaś wysiłków państwa podejmowanych dla uzyskania członkostwa w Partnerstwie dla Pokoju, a następnie w strukturach NATO. Zaprezentowano stanowisko instytucji międzynarodowych wobec dokonujących się w Chorwacji przemian i spełniania warunków akcesyjnych stawianych przez Brukselę, a także opinie Trybunału Haskiego dotyczące coraz bardziej pozytywnie ocenianej współpracy z Zagrzebiem.

Praca ilustrująca postępy Chorwacji w niełatwym procesie powrotu na scenę europejską i zajęcia tam równoprawnego miejsca została oparta na źródłach polskich, brytyjskich, amerykańskich, materiałach Rady Bezpieczeństwa ONZ, Raportach Komitetu Obrony NATO, Komisji UE, w znaczącej mierze także na monografiach chorwackich, sprawozdaniach agend rządowych, ekspertyzach, biuletynach, czasopismach i elektronicznych bazach danych.